

Puntdevista 64. Les lliçons del PISA (18/12/2019)

A principis de mes es varen fer públics els resultats del PISA aplicat l'any passat, en aquesta ocasió centrat en la comprensió lectora, si bé també es mesuraven els coneixements en ciències i en matemàtiques. Com és sabut, els resultats de Catalunya han estat més baixos que en altres ocasions y no s'han publicat els corresponents a la comprensió lectora de tot l'estat espanyol, perquè l'OCDE, responsable de l'aplicació del programa PISA, va advertir certes irregularitats en les seves respostes. Concretament en els ítems que demanaven assenyalar la resposta amb un si o un no; molts alumnes varen respondre de manera excessivament precipitada; trigaven uns 20 segons en assenyalar 25 respostes.

Encara que no s'han detallat els territoris concrets on es varen donar les respostes precipitades, tot assenyala que va ser una situació bastant generalitzada arreu de l'estat; també a Catalunya. Però crec que el més important és treure conclusions d'aquest fet, que em sembla força significatiu de la realitat social i educativa que tenim, i que hauria de fer reflexionar a responsables i professionals del sistema educatiu.

Des del 2015, les proves del programa PISA es realitzen mitjançant ordinador. Així es donava resposta a la generalització de l'ús de les eines informàtiques en l'ensenyament, alhora que es facilitava l'anàlisi dels resultats de les proves. Precisament per això, la capacitat lectora que es mesurà el 2018 era la de lectura digital, aquella que es vincula amb els recursos tecnològics digitals: telèfons, tauletes, ordinadors. La competència en lectura digital la defineix la mateixa OCDE com "la comprensió, l'ús, l'avaluació, la reflexió i el compromís amb els textos amb la finalitat d'obtenir els objectius propis, desenvolupar el coneixement i el potencial personal y participar en la societat". El lector digital competent integra comprensió amb fluïdesa; aquesta última com indicativa de les habilitats de decodificació, reconeixement de paraules i anàlisi sintàctic.

Tots veiem que els actuals adolescents saben emprar molt bé les eines tecnològiques, però també veiem que tot sovint tenen poca paciència per reflexionar sobre les informacions que obtenen, cercant la resposta immediata per damunt de la reflexió que demana la comprensió de missatges complexos. La utilització de frases curtes, asseveratives, i moltes vegades substituïdes per emoticones, instal·len l'hàbit de la immediatesa de les respostes, sense gaires reflexions prèvies.

En les proves del PISA s'ha pretès mesurar la fluïdesa de la comprensió lectora, perquè està demostrat que la lectura fluida allibera recursos d'atenció i memòria que poden ser assignats a processos de comprensió de nivell superior. La fluïdesa lectora es va mesurar mitjançant la valoració de la coherència d'unes frases curtes, assenyalant aquesta coherència amb si o un no. I resulta fàcil pensar que els hàbits abans esmentats en l'ús de les eines digitals puguin portar a molts alumnes a respondre amb gran rapidesa a la dicotomia de si/no, això sense excloure que la petició d'aquest tipus de resposta hagi estat vista com poc seriosa i hagi facilitat el fet de prendre-s'ho com un joc. Exemples de frases com les següents il·lustren aquesta possible suposició: *Sis ocells van sobrevolar els*

arbres (si/no); La finestra cantava fort (si/no), etc. Però, al meu entendre, hi ha dues lliçons que podríem aprendre dels resultats del darrer PISA.

La primera és que, una vegada introduïda la tecnologia digital a les aules de manera ordinària, s'ha de conrear tot el que implica la lectura digital, que ha de vèncer la tendència a la immediatesa de les respostes i la seva simplificació. I això, ben segur, demana quelcom més que la generalització de "projectes", individuals o en grup, que deixen als alumnes en solitud front les tendències a les que fàcilment porten les eines digitals. Cal seguir fomentant la lectura reflexiva i les respostes complexes i matisades, tant en els propis textos digitals com en els impresos. Per tant, la comprensió lectora ha d'anar vinculada estretament a l'expressió oral i escrita. I no solament en la assignatura de llengua, sinó en totes. Compte, doncs, amb en les proves d'avaluació de discriminació i d'avaluació múltiple com a únics instruments avaluadors.

La segona reflexió em porta a la consideració de com es prenen els alumnes les proves del PISA. Si els centres implicats no motiven seriosament als seus alumnes participants – potser se'ls hauria de tenir en compte d'alguna manera els resultats obtinguts -, considerant que es tracta d'unes proves que ajuden a diagnosticar el seu nivell d'aprenentatge en uns aspectes concrets, però importants, podent-lo comparar amb la resta d'alumnes de 15 anys del món, difícilment faran l'esforç d'atenció i dedicació que cal dedicar-hi per fer les proves bé. Caldria afegir-hi, a més, la consideració que els seus resultats seran imatge pública del seu país, de manera que si l'estimen ... Imagineu com deuen preparar la resposta a aquestes proves els països asiàtics que han quedat primers en les escales de resultats? No cal desitjar per als nostres alumnes les angoixes que aquells passen, però una mica de calma, reflexió i compromís, no anirien malament; no?

Jaume Sarramona

(www.sarramona.net)